

เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบวัน-เวลา-สถานที่ (Venue-Day-Time Sampling)

ในการประเมินความชุกและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี

ในกลุ่มผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายในประเทศไทย

The Adaptation of Venue-Day-Time Sampling Method for the Assessment of HIV Infection and Sexual Risk Behavior among Men Who Have Sex With Men (MSM) in Thailand

สถาปนา เนาวรัตน์¹, สามารท ครูจิต¹, อัญชลี วรากรณ์¹, Gordon Mansergh², Philip A Mock¹, กมลเศรษฐ์ เก่งการเรือ^{4,5}, ประพันธ์ ภาณุภาค⁴, สมบัติ แทนประเสริฐสุข³, ทวีทรัพย์ ศิรประภาศิริ³, Jordan W Tappero^{1,2}, Frits van Griensven^{1,2}

Sathapana Naorat¹, Samart Karuchit¹, Anchalee Varangrat¹, Gordon Mansergh², Philip A Mock¹, Kamolset Kanggarua^{4,5}, Praphan Phanuphak⁴, Sombat Thanprasertsuk³, Taweasap Siraprasiri³, Jordan W Tappero^{1,2}, Frits van Griensven^{1,2}

¹ศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐ ด้านสาธารณสุข, นนทบุรี; ²ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่งชาติ, แอดแลนต้า, สหรัฐอเมริกา;

³กระทรวงสาธารณสุข, นนทบุรี; ⁴ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย, กรุงเทพฯ; ⁵สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ

¹Thailand MOPH - U.S. CDC Collaboration, Nonthaburi; ²Centers for Disease Control and Prevention, Atlanta, GA, U.S.A.;

³Ministry of Public Health, Nonthaburi, Thailand; ⁴AIDS Research Centre, Thai Red Cross Society, Bangkok, Thailand;

⁵Rainbow Sky Association of Thailand, Bangkok, Thailand

บทคัดย่อ

ข้อมูลเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มที่ซ่อนเร้นและเข้าถึงยากยังมีอยู่น้อยมาก สำหรับการนำไปใช้ในการป้องกันในประเทศไทย การเพิ่มขึ้นของจำนวนสถานที่นัดพบสำหรับชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายในประเทศไทยเป็นการแสดงถึงการยอมรับพฤติกรรมรักเพศเดียวกันเพิ่มมากขึ้น วิธีการที่จะสุ่มเลือกตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรชายรักชายจึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย รายงานฉบับนี้อธิบายรายละเอียดขั้นตอนการประยุกต์และนำวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ วัน-เวลา-สถานที่ (VDT) ไปใช้ในการรับสมัครชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย ในสถานที่นัดพบ (บาร์ ชาน้ำ และสวนสาธารณะ) ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเข้าร่วมการประเมินความชุกและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในชุมชน โดยวิธี วัน-เวลา-สถานที่ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ 1. การระบุสถานที่และทำแผนที่ 2. การเจอนับจำนวนผู้สัญจรในสถานที่ 3. การตรวจสอบคุณสมบัติและความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ และ 4. การรับอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการและการเก็บข้อมูลการประเมิน ทีมภาคสนามประกอบด้วยชายรักชายที่ผ่านการคัดเลือกมาจากชุมชน พนักงานฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และพนักงานห้องปฏิบัติการ การสำรวจในครั้งนี้ใช้วิธีการตอบแบบสอบถามลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดฝ่ามือและเก็บตัวอย่างของเหลวในปากเพื่อตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวี การนำวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบวัน-เวลา-สถานที่ไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และได้แนวทางเพื่อนำวิธีการนี้ไปประยุกต์ใช้ในการเข้าถึงและประเมินกลุ่มประชากรที่เข้าถึงยากและกลุ่มซ่อนเร้น ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

หัวข้อเพื่อค้นหา: venue-day-time; sampling; HIV; men who have sex with men (MSM); Bangkok; การสุ่มตัวอย่าง; วัน เวลา สถานที่; การติดเชื้อเอชไอวี; ผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย

บทนำ

ปัจจุบันพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย กำลังเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ สื่อต่าง ๆ เริ่มมีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับกลุ่มนี้มากขึ้น แหล่งบริการ สถานบันเทิง และสถานที่พบปะสำหรับกลุ่มชายรักชายได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว¹ (Jackson P. and Sullivan G., 1999) ขณะเดียวกัน รัฐบาล โดยกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศมาตรการเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย และจัดให้กลุ่มชายรักชาย เป็นหนึ่งในกลุ่มเสี่ยงที่ควรจะมีการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด

กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย เป็นกลุ่มประชากรที่มีลักษณะเฉพาะ เข้าถึงยาก (hard-to-reach) มีการปกปิดตนเอง และมีการกระจายตัวสูง ได้มีการกำหนดค่านิยามและความพยายามที่จะพัฒนาเทคนิควิธีที่จะสามารถเข้าถึงกลุ่มประชากรที่เข้าถึงยากเหล่านี้ เช่น วิธีการสุ่มแบบห่วงโซ่การส่งต่อ (chain referral) การสุ่มตัวอย่างจากชุมชน (community based sampling) หรือวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิค Respondent Driven Sampling (RDS) ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจอย่างสูงในขณะนี้² (Magnani R. and et al, 2005) วิธีการที่กล่าวมาเหล่านี้เป็นความพยายามที่จะทำให้ประชากรกลุ่มที่เข้าถึงยากหรือกลุ่มที่ซ่อนเร้น เป็นตัวแทนหรือใกล้เคียงการเป็นตัวแทนประชากรกลุ่มใหญ่ เพื่อให้สอดคล้องและบรรลุจุดมุ่งหมายของการประเมินและการเก็บข้อมูล³ (Mills S. et al, 1998)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากรกลุ่มนี้เป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะทำให้ทราบจำนวนหรือความชุกของการติดเชื้อเอชไอวี และเข้าใจพฤติกรรมของกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลให้การกำหนดเป้าหมายและกิจกรรมการป้องกันการติดเชื้อเป็นไปได้ในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การกำหนดพื้นที่และสามารถเข้าถึงประชากรกลุ่มเฉพาะเหล่านี้ จึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสถานการณ์ที่มีความต้องการสูงที่จะทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย แต่มี

ข้อมูลอย่างจำกัด วัตถุประสงค์ของรายงานฉบับนี้ ต้องการนำเสนอวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยการประยุกต์ใช้เทคนิค วัน-เวลา-สถานที่ (VDT) ในการเข้าถึงกลุ่มประชากรที่เข้าถึงยาก และนำเสนอประสบการณ์การเก็บข้อมูลการประเมินความชุกและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย ปี พ.ศ. 2546 และปี พ.ศ. 2548 ที่ดำเนินการโดยศูนย์ความร่วมมือไทย – สหรัฐ ด้านสาธารณสุข

การสุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิควัน-เวลา-สถานที่ (Venue-Day-Time [VDT] Sampling)

VDT เป็นรูปแบบหนึ่งของเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบ Time-Space Sampling ซึ่งศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้ในการสุ่มตัวอย่างและเข้าถึงกลุ่มเยาวชนในโครงการ Community Intervention Trial for Youth (CITY) ประเทศสหรัฐอเมริกา⁴ (Kalton G. and Anderson DW., 1986) การดำเนินโครงการในช่วงระยะเวลา 6 ปีเป็นไปด้วยดี สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและประสบผลสำเร็จสูง ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มใหญ่ได้อย่างดี หลังจากนั้น ได้มีการนำไปใช้ในการเข้าถึงกลุ่มประชากรชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงกลุ่มเยาวชนและชนกลุ่มน้อยที่เป็นกลุ่มชายรักชาย^{5,6,7} (Mackellar et al., 1996; Muhib et al., 2001; Stueve et al., 2001)

โดยสรุป VDT เป็นกระบวนการแจกแจงและคัดเลือกหน่วยสถานที่อย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่มารวมตัวกันในสถานที่ที่คัดเลือกในช่วงวัน ช่วงเวลาที่ต่างกัน^{6,7} (Muhib et al., 2001; Stueve et al., 2001) กระบวนการสุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิค VDT ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลักด้วยกันคือ

- 1) การระบุสถานที่และทำแผนที่
- 2) การเจนนับจำนวนของการสัญจรในสถานที่ (การเจนนับครั้งที่ 1)
- 3) การตรวจสอบคุณสมบัติและความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ (การเจนนับครั้งที่ 2)
- 4) การคัดเลือกสถานที่และรับอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ

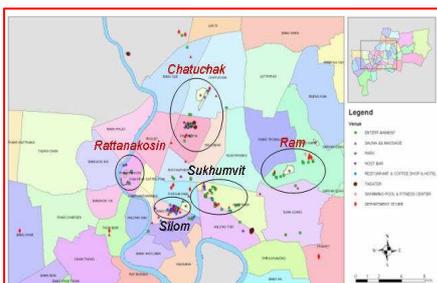
รายละเอียดในแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การระบุสถานที่และทำแผนที่

การรวบรวมข้อมูลของสถานที่ในขั้นตอนนี้ จะเริ่มจากการเก็บรวบรวมรายชื่อและข้อมูลสถานที่นัดพบหรือสถานที่ที่มีกลุ่มเป้าหมายมารวมตัวกัน รวมถึงรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ชื่อเจ้าของสถานที่ ผู้จัดการหรือผู้ดูแล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ รวมถึงข้อมูลการติดต่อเจ้าของสถานที่ ผู้ดูแลในสถานที่นั้น ๆ หรือสมาชิกในกลุ่ม สถานที่อ้างอิงหรือสถานที่ใกล้เคียง ข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากวารสาร นิตยสารเฉพาะกลุ่ม ใบปลิวโฆษณา อินเทอร์เน็ตสำหรับชายรักชาย ในเอกสารเหล่านี้จะมีแผนที่ประกอบอยู่ด้วย นอกจากนี้อาจจะสอบถามข้อมูลจากองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น สมาคมฟ้าสีรุ้ง หรือสมาคมอื่น ๆ ที่ทำงานกับกลุ่มชายรักชาย ซึ่งจะมีข้อมูลรายละเอียดของกลุ่มเป้าหมาย และอาจจะสามารถติดต่อแกนนำ หรือบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ หรืออาจจะสอบถามจากสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการ

ข้อมูลสถานที่ที่รวบรวมได้นี้ จะทำการตรวจสอบ (verify) โดยสอบถามจากผู้รู้หรือปรึกษากับคนในชุมชน เช่น สถานบันเทิงแห่งนี้ยังดำเนินการอยู่หรือปิดกิจการไปแล้ว จากนั้นจะนำมาจำแนกประเภท เช่น สถานบันเทิง บาร์ ชวน่า สถานนวด สถานออกกำลังกาย สวนสาธารณะ หรือ จัดอยู่ในประเภทอื่น ๆ เช่น ร้านเสริมสวย โรงหนัง ซึ่งแต่ละประเภทของสถานที่เหล่านี้จะมีกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกันออกไป

หลังจากที่ได้ข้อมูลสถานที่แล้ว ขั้นตอนต่อไปจะนำข้อมูลที่ได้มาระบุตำแหน่งลงบนแผนที่ ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่า ในใบปลิวหรือใบโฆษณาสถานบันเทิงส่วนใหญ่จะมีแผนที่แนบมาด้วย ซึ่งนักวิจัยสามารถนำรายละเอียดแผนที่เหล่านั้นมาใส่ลงในแผนที่ได้ สำหรับการประเมินความชุกฯ ที่ศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐฯ ได้ดำเนินการไปทั้งสองรอบนั้น ได้นำระบบสำรวจพิกัดเชิงภูมิศาสตร์ หรือระบบ GPS (Global Positioning System) เข้ามาช่วยในการสำรวจและจัดระบบการทำแผนที่ตามระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information Systems/GIS)⁸ (Dana HP, 2000) ข้อมูลสถานที่ที่นัดพบของกลุ่มเป้าหมายพร้อมแผนที่นี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่แสดงจำนวนสถานที่ที่แหล่งนัดพบของกลุ่มในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพฯ และใช้วางแผนการทำงาน การเดินทางและบุคลากร (ดูภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ที่พบปะของกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย

ขั้นตอนที่ 2 การเจมนับจำนวนของการสัญจรในสถานที่ (การเจมนับครั้งที่ 1)

เมื่อได้แผนที่และจำนวนสถานบริการทั้งหมดพร้อมรายละเอียดแล้ว ในขั้นตอนนี้จะเป็นการนับจำนวนของกลุ่มเป้าหมายที่สัญจรอยู่บริเวณนั้น ๆ ด้วยวิธีการสังเกต เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะของหน่วยสถานที่ ในด้านจำนวนผู้ให้บริการและประเมินว่า มีกลุ่มเป้าหมายมากเพียงพอที่จะทำการศึกษาต่อไปหรือไม่

ข้อมูลสถานที่ที่รวบรวมได้ในขั้นตอนที่ 1 จะนำมาวางแผนกำหนดตารางเวลาในการนับ หลักการของ VDT ในการจัดการเจมนับนั้น จะต้องกระจายสถานที่ที่ทำการเจมนับ ในช่วงวันและช่วงเวลาที่แตกต่างกัน จากนั้นจะทำการนับซ้ำในสถานที่เดียวกันนั้นอีก ในวันต่างกัน โดยนับวัน สุกร์ เสาร์ อาทิตย์ เป็นวันปลายสัปดาห์ซึ่งจะมีจำนวนผู้ไปใช้บริการมากกว่าวันปกติ และวันปกติ จันทร์-พฤหัสบดี และนับช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เช่น ช่วงหัวค่ำ 17.00 – 20.00 น. และนับช่วงดึก 21.00 – 24.00 เป็นต้น (ดูตาราง 1) ในการนับแต่ละสถานที่อาจจะทำการนับหน่วยนั้น 2 – 4 ครั้ง เพื่อหาค่าเฉลี่ยและหาช่วงเวลาที่มีการสัญจรหนาแน่นที่สุดในแต่ละหน่วย VDT

ในการนับแต่ละครั้ง จะใช้พนักงาน 2 – 4 คน ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของการสัญจรในสถานที่นั้น ๆ พนักงานสนามจะทำเครื่องหมายเพื่อกำหนดขอบเขตในการนับจำนวน นับเฉพาะผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สนใจจะศึกษา (เช่น เป็นชายชาวเอเชีย และอายุประมาณ 18 ปีขึ้นไป) พนักงานจะไปอยู่ในที่ซึ่งสามารถมองเห็นและนับคนที่เดินผ่านเข้าออกยังสถานที่ที่กำหนดได้สะดวก ทำการนับจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาในสถานที่ (หรือก้าวข้ามเส้นที่กำหนดไว้) ในช่วงเวลาที่กำหนด (เช่น หนึ่งชั่วโมง) พนักงานเจมนับแต่ละคนจะต้องทำรายงานสรุป ซึ่งมีข้อมูลจำนวนความหนาแน่นของกลุ่มเป้าหมาย ความสะดวกในการสัญจรไป-มา แสงสว่าง ความร่วมมือจากเจ้าของสถานที่ มาตรการด้านความปลอดภัย และปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างทำการเจมนับในครั้งนั้น รวมถึงข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ เพื่อประเมินว่าหน่วยสถานที่นั้นเหมาะสมที่จะคัดเลือกเข้าสู่การเจมนับครั้งที่ 2 ต่อไปหรือไม่ สถานที่บางแห่งจะถูกคัดออกในขั้นตอนนี้เนื่องจาก 1) มีสัดส่วนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชายรักชายน้อยมาก 2) มีจำนวนความหนาแน่นของการสัญจรน้อยมาก 3) มีความปลอดภัยน้อย เช่น มีคนมาก มีมีจลาจลอยู่บริเวณนั้น และ 4) การเดินทางเข้า-ออก สถานที่นั้น ๆ ไม่สะดวก

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการจัดตารางการเจมนับครั้งที่ 1 การนับจำนวนความหนาแน่นของการสัญจรในสถานที่

เวลา	วันอาทิตย์	วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์	วันเสาร์
สัปดาห์ที่ 1							
ช่วงหัวค่ำ	Park E	Sauna B	Club B	Sauna C	Club A	Park B	Sauna E
ช่วงดึก	Sauna A	Club C	Park D	Park C	Sauna D	Club B	Club D
สัปดาห์ที่ 2							
ช่วงหัวค่ำ	Sauna B	Park A	Sauna A	Club D	Club F	Park D	Club C
ช่วงดึก	Club A	Club G	Park E	Sauna E	Park B	Sauna C	Park A
สัปดาห์ที่ 3							
ช่วงหัวค่ำ	Park F	Sauna F	Sauna G	Club E	Park H	Sauna D	Park C
ช่วงดึก	Club F	Park G	Club H	Park F	Sauna H	Club E	Sauna F

ขนาดตัวอย่าง สถานบันเทิง 8 แห่ง, สวนสาธารณะ 8 สวน, ชานา 8 แห่ง

เจ้าหน้าที่ 3 คน ต่อ 1 หน่วยการนับ (VDT) (ผู้ประสานงาน 1 คน, พนักงานเจมนับ 2 คน)

เวลาที่ใช้ ระยะเวลาที่ใช้ในการเจมนับแต่ละหน่วย VDT เท่ากับ 1 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 3 การเจมนับคุณสมบัติและความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ (การเจมนับครั้งที่ 2)

ในขั้นตอนนี้ จะทำการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่สัญจรอยู่บริเวณสถานที่นั้นว่า เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โครงการสนใจจะศึกษาหรือไม่ หรือสถานที่ที่ทำการสำรวจนี้เป็นสถานที่ที่มีการรวมตัวกันของกลุ่มเป้าหมายจริงหรือไม่ ทีมงานซึ่งประกอบไปด้วย หัวหน้างานสนาม ผู้ประสานงานโครงการ พนักงานเจมนับ 2 - 4 คน และเจ้าหน้าที่สารสนเทศจำนวน 1 คน (ในกรณีใช้คอมพิวเตอร์มือถือ หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์) ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เป็นเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง เมื่อกลุ่มเป้าหมายเดินผ่านขอบเขตหรือบริเวณที่ทำเครื่องหมายไว้ พนักงานสนามที่ผ่านการอบรมจะแนะนำตัว พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดการศึกษาคร่าวๆ และขอความร่วมมือทำการสัมภาษณ์ เพื่อคัดกรองเข้าร่วมโครงการฯ ในการประเมินความซุกๆ ของศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐฯ ได้นำเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดฝ่ามือมาใช้เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและคัดกรองคุณสมบัติ (ชายไทย อายุ 18 ปีขึ้นไป พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เคยมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา และสมัครใจเข้าร่วมในการประเมินฯ) การคัดกรองแต่ละคนใช้เวลาประมาณ 15 นาที ในแต่ละหน่วยสถานที่จะถูกเจมนับประมาณ 2 ครั้งๆ ละ 2 ชั่วโมง ในช่วงวันและเวลาที่ต่างกัน

พนักงานแรงแจ้งนับแต่ละคนจะต้องทำแบบสรุปและข้อเสนอแนะ เพื่อประเมินว่าหน่วยสถานที่นั้นเหมาะสมที่จะคัดเลือกเข้าสู่การศึกษาต่อไปหรือไม่ ในแบบประเมินจะมีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มประชากร ความสะดวกในการสัญจรไป-มา แสงสว่าง ความปลอดภัย ความร่วมมือจากเจ้าของสถานที่ และปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างทำการแรงแจ้งนับในครั้งนั้นเช่นเดียวกับการแรงแจ้งนับครั้งที่ 1 การคัดเลือกสถานที่เข้าสู่กระบวนการต่อไปจะพิจารณาจากข้อมูลจำนวนผู้อยู่ในข่ายที่ต้องการและเต็มใจเข้าร่วมโครงการ ประกอบกับข้อมูลที่ไ้จากการสังเกต

ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือกสถานที่และรับอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ

จากการสำรวจและแบ่งพื้นที่ ข้อมูลความหนาแน่นของการสัญจรในสถานที่คัดกรอง ข้อมูลจากการคัดกรองคุณสมบัติผู้ที่อยู่ในข่ายและสมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ รวมถึงข้อมูลการประเมินจากใบรายงานสรุปของพนักงานสนามนำมาพิจารณาด้วยกัน จะได้หน่วยสถานที่สูงสุดท้ายที่เป็นตัวแทนของหน่วยสถานที่ทั้งหมดในการคัดกรองกลุ่มเป้าหมายเพื่อเลือกรับเข้าโครงการ ซึ่งได้ประเมินแล้วว่าสถานที่เหล่านี้เหมาะสม มีกลุ่มเป้าหมายมากเพียงพอที่จะทำการศึกษา และสามารถเป็นตัวแทนของประชากรกลุ่มใหญ่ได้ จากนั้นจึงทำการประเมินและเก็บตัวอย่าง

ประสบการณ์การใช้เทคนิควัน-เวลา-สถานที่ในการคัดเลือกสถานที่สำหรับการประเมินฯ

ศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐ ด้านสาธารณสุข ได้ทำการประเมินความชุกและปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับชายในกรุงเทพมหานครขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งการศึกษาครั้งนั้นได้นำเทคนิควัน-เวลา-สถานที่ (VDT) เข้ามาใช้เป็นครั้งแรกในการเข้าถึงและคัดกรองกลุ่มเป้าหมาย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอัตราการติดเชื้อเอชไอวี ร้อยละ 17.3 และส่วนใหญ่ยังไม่เคยตรวจหาเชื้อเอชไอวีมาก่อน^{9,10} (van Griensven et al., 2005) หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2548 ศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐฯ ได้ทำการประเมินฯ รอบสองขึ้นโดยใช้เทคนิคเดียวกันในการสุ่มตัวอย่าง พบอัตราการติดเชื้อสูงถึงร้อยละ 28.3 ซึ่งรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงาน จะนารายละเอียดของการประเมินฯ ในครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2546 มาเป็นตัวอย่างอธิบาย

การเตรียมการขั้นแรก จะทำการคัดเลือกพนักงานซึ่งประกอบไปด้วยหัวหน้างานสนาม ผู้ประสานงานโครงการ พนักงานสนาม และเจ้าหน้าที่สารสนเทศ ในส่วนของพนักงานสนาม (พนักงานเก็บข้อมูล) นั้น โครงการฯ ได้คัดเลือกพนักงานสนามที่เป็นสมาชิกของชุมชนชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย โดยพนักงานที่ผ่านการคัดเลือกต้องเป็นอาสาสมัครของชุมชนชายรักชาย (สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย) เคยปฏิบัติงานในฐานะอาสาสมัครร่วมกับชุมชนชายรักชาย มีความรู้พื้นฐานอย่างน้อยจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า พนักงานสนามได้รับการอบรมและฝึกปฏิบัติจากโครงการฯ เพื่อให้เข้าใจอย่างละเอียดทุกขั้นตอน ตั้งแต่การแรงแจ้งนับ การขอเข้าสัมภาษณ์ การขอความยินยอมเพื่อเข้าร่วมโครงการ รวมถึงการเก็บตัวอย่างน้ำลาย และการทดลองฝึกปฏิบัติภาคสนาม ในขณะเดียวกัน โครงการฯ ได้จัดให้มีการประชุมปรึกษากับชุมชนโดยเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ และเจ้าของสถานประกอบการต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่าเรามีทีมงานเข้ามาทำงานในช่วงเวลาที่แรงแจ้งไว้ พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากสถานประกอบการต่าง ๆ ซึ่งโครงการได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ผลของการสำรวจและทำแผนที่ในขั้นตอนที่ 1 โดยใช้เทคนิค VDT นั้น สามารถรวบรวมข้อมูลสถานที่ที่พบปะของกลุ่มชายรักชายในกรุงเทพมหานครได้ทั้งสิ้น จำนวน 225 แห่ง ประกอบไปด้วย สถานบันเทิง (เช่น ผับ บาร์ ดิสโก้เทค) ชานชาลา สถานีอาบน้ำ หรือสถานบริการนวด สวนสาธารณะ สถานขายบริการทางเพศสำหรับผู้ชาย โรงหนัง โรงภาพยนตร์ ภัตตาคาร คอฟฟี่ช็อป และโรงแรม สถานออกกำลังกาย และสระว่ายน้ำ ห้างสรรพสินค้า และมินิมาร์ท ต่าง ๆ ในการประเมินฯ ครั้งแรกนี้ กำหนดวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเฉพาะในกลุ่มชายรักชายทั่วไป ดังนั้นจึงได้คัดจำนวนสถานบริการทางเพศสำหรับผู้ชายออกจากกรอบการสุ่ม ทั้งนี้เพื่อแยกประเภทของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสถานบริการทางเพศเหล่านี้ กลุ่มเป้าหมายคือ ชายขายบริการซึ่งสามารถทราบจำนวนได้จากผู้จัดการหรือเจ้าของสถานที่ ลูกค้ำส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติและไม่นับรวมกับกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายทั่วไปในชุมชน การแรงแจ้งนับครั้งที่ 1 สำหรับการประเมินฯ ในปี พ.ศ. 2546 ใช้เวลาดำเนินการ 4 สัปดาห์ แรงแจ้งนับจากชานชาลา 16 แห่ง บาร์ 16 แห่ง และสวนสาธารณะ 10 แห่ง สามารถนับจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะมีคุณสมบัติสามารถเข้าร่วมโครงการได้ จากชานชาลา 574 คน, บาร์ 1,321 คน และสวนสาธารณะ 1,319 คน (ตารางที่ 2) ผลการแรงแจ้งนับพบว่า ชานชาลาที่มีจำนวนการสัญจรต่อหน่วยน้อยที่สุด สวนสาธารณะมีการสัญจรมากในช่วงหัวค่ำ ในขั้นตอนนี้ได้มีการคัดเลือกสถานที่บางแห่งออก เนื่องจากมีการสัญจรน้อย สถานที่ที่ไม่เอื้อต่อการเก็บข้อมูล เช่น แสงสว่างไม่เพียงพอ มีอันตรายและไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าของสถานที่หรือเจ้าของสถานประกอบการ โดยพิจารณาจากรายงานสรุปความคิดเห็นของพนักงานสนาม

ตารางที่ 2 ผลการเฝ้าระวังครั้งที่ 1: การสังเกตและนับจำนวนการสัมผัส จำนวนหน่วยของการนับ (VDT unit) และผลการประเมิน จากพนักงานสนาม จำแนกตามประเภทของสถานที่ และช่วงเวลาของการเฝ้าระวัง ในเขตกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2546 *

ประเภทของสถานที่/ช่วง ระยะเวลาเก็บข้อมูล	จำนวน สถานที่	จำนวน หน่วย	จำนวนคน		ข้อเสนอแนะ**		
			รวม	เฉลี่ย	1	2	3
ชานชาลา	จำนวน 16 แห่ง						
18.00-20.00 น.	10	16	316	20	7	7	2
20.00-22.00 น.	7	10	154	15	4	4	2
22.00-24.00 น.	3	4	104	26	3	1	0
รวมหน่วยการเฝ้าระวัง***	20	30	574	19	14	12	4
บาร์ สถานบันเทิง	จำนวน 16 แห่ง						
18.00-20.00 น.	2	3	12	4	0	3	0
20.00-22.00 น.	9	12	311	26	3	8	1
22.00-24.00 น.	9	12	998	83	8	4	0
รวมหน่วยการเฝ้าระวัง	20	27	1,321	49	11	15	1
สวนสาธารณะ	จำนวน 10 แห่ง						
18.00-20.00 น.	3	5	448	90	4	1	0
20.00-22.00 น.	8	12	590	49	8	3	1
22.00-24.00 น.	3	6	281	47	6	0	0
รวมหน่วยการเฝ้าระวัง	14	23	1,319	57	18	4	1

หมายเหตุ: * ระยะเวลาในการเฝ้าระวัง หน่วยละ 1 ชั่วโมง

** ข้อเสนอแนะจากพนักงานสนามในการคัดเลือกสถานที่ 1) เหมาะสม, 2) ไม่เหมาะสม, 3) มีความเห็นแตกต่างกัน

*** จำนวนหน่วยการนับ หมายถึง การดำเนินการเฝ้าระวัง 1 ครั้ง ถือเป็น 1 หน่วยการนับ บางสถานที่อาจมีการเฝ้าระวังมากกว่า 1 ครั้ง/หนึ่งสถานที่ หากมีการเฝ้าระวัง 2 ครั้ง ถือเป็น 2 หน่วยการเฝ้าระวัง

การเฝ้าระวังครั้งที่ 2 สามารถเฝ้าระวังคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายที่มาพบปะกันจากชานชาลา 9 แห่ง (17 หน่วย VDT) บาร์ 6 แห่ง (12 หน่วย VDT) และสวนสาธารณะ 9 แห่ง (14 หน่วย VDT) ใช้เวลาเฝ้าระวังทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ มีผู้อยู่ในข่าย 500 คน ในจำนวนนี้ 271 คนยินดีเข้าร่วมโครงการ จำแนกเป็นจำนวนผู้เข้าข่ายที่คัดกรองจากชานชาลาร้อยละ 42 (87/209) จากบาร์ร้อยละ 59 (101/171) และสวนสาธารณะร้อยละ 69 (83/120) โดยรวมแล้วมีจำนวนผู้ที่เข้าข่ายและยินดีเข้าร่วมโครงการจากจำนวนผู้ที่คัดกรองจากชานชาลาคิดเป็นร้อยละ 28 (87/312) จากบาร์ ร้อยละ 34 (101/300) และจากสวนสาธารณะ ร้อยละ 35 (83/237) พนักงานสนามสามารถคัดกรองผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายและยินดีเข้าร่วมโครงการได้สูงสุดเฉลี่ยต่อจำนวนพนักงานสนามในช่วงเวลาที่ทำงานได้กลุ่มเป้าหมายมากที่สุดในช่วงศึกษาจากบาร์ ในขณะที่จำนวนผู้ที่เข้าข่ายที่คัดกรองจากชานชาลาและสวนสาธารณะจะมีจำนวนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา เกณฑ์ในการคัดเลือกสถานที่เข้าสู่กระบวนการขั้นต่อไป จะพิจารณาจากจำนวนผู้เข้าข่ายและยินดีเข้าร่วมโครงการ ประกอบกับรายงานสรุปจากพนักงานสนาม (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการเฝ้าระวังครั้งที่ 2: ผลการเฝ้าระวังคุณสมบัติและความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

จำแนกตามประเภทของสถานที่ และช่วงเวลาของการเฝ้าระวัง ในเขตกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2546 *

ประเภทของสถานที่/ช่วง ระยะเวลาเก็บข้อมูล	จำนวนชม.* พนักงาน	จำนวน คัดกรอง	มีคุณสมบัติเข้าข่าย		ยินดีเข้าร่วมโครงการ		จำนวนเฉลี่ยต่อพนักงาน	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชานชาลา								
18.00-20.00 น. (7)	40	154	98/154	63.6	39/98	39.8	39/40	0.98
20.00-22.00 น. (8)	45	123	83/123	67.5	34/83	41.0	34/45	0.76
22.00-24.00 น. (2)	9	35	28/35	80.0	14/28	50.0	14/9	1.56
รวม(9)	94	312	209/312	67.0	87/209	41.6	87/94	0.93
สถานบันเทิง								
18.00-20.00 น. (0)	0	-	-	-	-	-	-	-
20.00-22.00 น. (6)	31	86	31/86	36.0	16/31	51.6	16/31	0.52
22.00-24.00 น. (6)	33	214	140/214	65.4	85/140	60.7	85/33	2.58
รวม(6)	64	300	171/300	57.0	101/171	59.1	101/64	1.58
สวนสาธารณะ								
18.00-20.00 น. (6)	27	93	33/93	35.5	27/33	81.8	27/27	1.00
20.00-22.00 น. (5)	27	94	55/94	58.5	36/55	65.4	36/27	1.33
22.00-24.00 น. (3)	15	50	32/50	64.0	20/32	62.5	20/15	1.33
รวม(9)	69	237	120/237	50.6	83/120	69.2	83/69	1.20

หมายเหตุ: * ระยะเวลาในการคัดกรองคุณสมบัติ หน่วยละ 2 ชั่วโมง

จากขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น ในปี พ.ศ. 2546 มีสถานที่ที่พบปะที่คัดกรองมาจนเหลือชุดสุดท้ายจำนวน 14 แห่ง แบ่งเป็น ชานา 6 แห่ง บาร์ 4 แห่ง และสวนสาธารณะ 4 แห่ง ทีมงานประกอบด้วยผู้ประสานงาน โครงการ ผู้คุมงานสนาม พนักงานสนาม 6 คน และเจ้าหน้าที่เทคนิค เก็บข้อมูลในแต่ละสถานที่ใช้เวลาแห่งละ 4 ชั่วโมง รวมเวลาในการเก็บข้อมูล 6 สัปดาห์ การเก็บข้อมูลด้านพฤติกรรมโดยใช้คอมพิวเตอร์ขนาดฝ่ามือมาช่วย ใช้เวลาตอบคำถามประมาณคนละ 15 - 20 นาที ตามด้วยการเก็บตัวอย่างน้ำลายเพื่อตรวจหาภูมิคุ้มกันต่อเชื้อเอชไอวี (Orasure Salivary Collection Device; Epitope Inc., Beaverton, OR) สามารถคัดกรองผู้มีคุณสมบัติเข้าข่ายและยินดีเข้าร่วมโครงการจำนวน 1,121 คน โดยคัดกรองมาจากชานา ร้อยละ 35 บาร์ร้อยละ 34 และสวนสาธารณะร้อยละ 31 ผู้เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 43 อายุ 18 - 24 ปี และร้อยละ 29 อายุ 25 - 29 ปี) ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาดี (ร้อยละ 42 รายงานว่าจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า และมีเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น ที่รายงานว่าจบชั้นประถมศึกษา) กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48) พักอาศัยอยู่กับครอบครัว ร้อยละ 25 อยู่คนเดียว จากจำนวนทั้งหมดนี้ ร้อยละ 22 รายงานว่า เคยมีเพศสัมพันธ์กับทั้งผู้ชายและผู้หญิง ใน 6 เดือนที่ผ่านมา ความชุกของการติดเชื้อเอชไอวีที่พบในการประเมินฯ ครั้งนี้ พบร้อยละ 17.3⁹ (van Griensven et al, 2005)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการนำเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบ วัน-เวลา-สถานที่ (VDT) มาประยุกต์ใช้ในการประเมินความชุกและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย โดยศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐด้านสาธารณสุข นั้น พบว่า เป็นเทคนิคที่มีขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน มีการประเมินขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่มายังสถานที่ที่กำหนดและสุ่มเลือกอย่างเป็นระบบ ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีความใกล้เคียงกับการเป็นตัวแทนของประชากรกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายกลุ่มใหญ่ได้

ข้อจำกัดอย่างหนึ่งของเทคนิค VDT คือ เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยใช้สถานที่เป็นหน่วยในการสุ่ม หรือ venue-based sampling ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ได้จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มาจากสถานที่ที่สำรวจเท่านั้น ในความเป็นจริง ยังมีประชากรอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้มาอยู่ในสถานที่ที่พบปะเหล่านี้ โดยเฉพาะกลุ่มชายรักชายที่ไม่เปิดเผยตัว ซึ่งจะไม่อยู่ในกรอบของการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีนี้¹¹ (Semaan S, Lauby J, Liebman J, 2002) ทำให้มีข้อโต้แย้งว่าการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีนี้ยังไม่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายกลุ่มใหญ่ได้จริง การเก็บข้อมูลจะเลือกเก็บในช่วงที่มีการสัญจรหนาแน่น ซึ่งในบางสถานที่กลุ่มประชากรที่สัญจรในช่วงเวลาการสัญจรหนาแน่นมาก และการสัญจรน้อยอาจจะมีผลแตกต่างกัน หรือกลุ่มประชากรที่อยู่ในสถานที่ที่มีกลุ่มเป้าหมายน้อย อาจจะมีคุณลักษณะบางอย่างที่มีความสำคัญต่อการศึกษาคความชุกของการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายได้เช่นกัน¹² (Mansergh et al., 2006) อย่างไรก็ตาม การศึกษาของศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐฯ ที่ผ่านมามีทั้งสองรอบการประเมิน ถือได้ว่าเป็นความพยายามที่จะเข้าถึงกลุ่มประชากรที่เข้าถึงยาก

เทคนิค VDT เป็นเทคนิคใหม่ที่ยังไม่มีการใช้อย่างกว้างขวาง ดังนั้น การนำเทคนิคนี้มาใช้ จะต้องมีการอบรมและฝึกฝนปฏิบัติงานมีความรู้ ความเข้าใจในแต่ละกระบวนการเป็นอย่างดี ก่อนจะเริ่มลงมือสุ่มตัวอย่าง ควรมีการวางแผนการทำงานให้ชัดเจน จะต้องแน่ใจว่ากรอบของสถานที่ที่จะทำการสำรวจมีความครอบคลุมและมีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสม การกำหนดค่านิยามของกลุ่มเป้าหมายจะต้องชัดเจน ไม่สับสน เช่น ระบุให้สัมพันธ์บุคคลที่เป็นเพศชาย แต่หากมีสาวประเภทสองหรือชายที่แต่งหญิงเดินเข้ามาพนักงานจะไม่ทำการสัมภาษณ์ เนื่องจากความเข้าใจของพนักงานเข้าใจว่าเพศชายหมายถึง บุคคลที่แต่งกายเป็นชาย มีบุคลิกลักษณะเป็นเพศชาย เป็นต้น ดังนั้นการกำหนดค่านิยามศัพท์ที่ชัดเจนจะช่วยให้ลดความสับสนในการทำงานได้ดี เช่น สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นเพศชายโดยกำเนิด หมายถึง ทุกคนที่เกิดมาแล้วได้รับการระบุว่าเป็นเพศชาย ไม่ว่าในปัจจุบันจะแต่งกายเช่นไร ด้วยเสื้อผ้าผู้ชายหรือผู้หญิง หรือมีการแปลงเพศไปแล้วก็ตาม

ในการทำงานกับกลุ่มประชากรที่เข้าถึงยากเหล่านี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือเรื่องของความกระตือรือร้นจิตใจ และความอ่อนไหวของกลุ่ม เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ละเอียดอ่อน กระตือรือร้นได้ง่าย ดังนั้นควรมีการศึกษาให้เข้าใจถึงกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครือข่ายและทำงานร่วมกับคนในชุมชนจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจและปูพื้นฐานที่ดีในการทำงาน พนักงานที่เป็นสมาชิกของชุมชนกลุ่มประชากรที่จะศึกษาจะเข้าใจกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี และช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน ไม่ว่าจะป็นวิธีการเข้าถึงกลุ่ม วิธีการพูดคุย และความไว้วางใจ ความร่วมมือจากเจ้าของสถานที่หรือผู้ที่มีอิทธิพลในสถานที่นั้นเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้งานออกมาประสบความสำเร็จ การเข้าหากกลุ่มเป้าหมายเพื่อแสดงตน แนะนำโครงการและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนต่าง ๆ นั้น พนักงานจะต้องได้รับการอบรมและฝึกภาคสนามมาเป็นอย่างดีและมีวิจารณญาณในการเข้าหากกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในแต่ละสถานที่ จะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับประเภทของสถานที่นั้น ๆ การเข้าหากกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มจึงมีความแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น ควรจะสังเกต ศึกษาข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย และประชุมพนักงานภาคสนามเพื่อสรุปการทำงานในแต่ละวัน รวมถึงการแก้ปัญหาในกรณีฉุกเฉิน เช่น ในสถานบันเทิง กลุ่มลูกค้า

ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น รวมตัวกันมากในช่วงศึก มีเวลาในการสัมภาษณ์น้อยและรีบที่จะเข้าไปยังสถานที่นั้น ๆ ด้วยเหตุผลต่างกัน กลุ่มลูกค้าในสถานบันเทิงส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างเปิดเผยมากกว่ากลุ่มลูกค้าในชานาและสวนสาธารณะ ดังนั้นจึงไม่ยากในการที่จะเข้าแสดงตน แต่จะมีความยากในการจูงใจ สำหรับชานา กลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายจนถึงวัยผู้ใหญ่เป็นกลุ่มที่ไม่เปิดเผยตนเอง ดังนั้นในการปฏิบัติงานจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปยังสถานที่นั้นและทำตัวให้กลมกลืนกับสถานที่ ส่วนกลุ่มเป้าหมายในสวนสาธารณะ จะมีความหลากหลาย ตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ค่อนข้างจะกลัวการถูกเปิดเผย และปะปนไปกับกลุ่มผู้ใช้บริการสวนสาธารณะทั่วไป เช่น กลุ่มคนที่มาออกกำลังกาย แต่บางครั้งสามารถที่จะสังเกตได้ง่าย เช่น มีการปั่นจักรยานวนหลายรอบ ที่เดิม ๆ และมองเข้าไปยังสถานที่ที่เป็นสถานที่เฉพาะ หรือมีการเดินไปมาใกล้เคียงกับสถานที่นั้น วิธีการเข้าถึงกลุ่มเหล่านี้ไม่ควรพอกุญแจมากนัก ทำตัวให้เป็นธรรมชาติกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมแห่งนั้น และเข้าหาโดยการชวนคุยก่อน ด้วยวิธีการที่นุ่มนวล และแนะนำตนเองแล้วค่อยเริ่มอธิบายรายละเอียดโครงการ หากเข้าไปแสดงตนและแนะนำตนเองในฐานะพนักงานโครงการเลย จะได้รับการปฏิเสธเป็นส่วนใหญ่ สถานที่ที่อยากแก่การระบุกลุ่มเป้าหมาย เช่น สถานที่สาธารณะบางแห่งสวนสาธารณะ เป็นต้น พนักงานจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย หรืออาจจะต้องใช้วิธีการของพนักงานเพื่อคัดกรองเบื้องต้นในการเข้าแสดงตนหรือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล แต่จะต้องระวังเรื่องของการเกิดอคติในการเลือกปฏิบัติหรือเลือกเก็บข้อมูลด้วยเช่นกัน แต่หากเป็นสถานที่ที่มีการปะปนจากกลุ่มอื่นสูง ยากแก่การเข้าถึงกลุ่มนี้ได้อาจจะต้องพิจารณาตัดออกจากกรอบการสุ่มตัวอย่าง

ถึงแม้ว่าประเภทของสถานที่จะเป็นตัวบ่งบอกลักษณะของกลุ่มเป้าหมายได้ในระดับหนึ่ง ปฏิบัติงานภาคสนามที่ประสบความสำเร็จเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ในการเก็บข้อมูลกลุ่มที่เข้าถึงยากนี้ จะต้องใช้ความสามารถในการเข้าถึง การสังเกตและเทคนิคสูงในการเข้าหากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเทคนิคหนึ่งที่น่าสนใจได้เป็นอย่างดีคือ การเข้าหากกลุ่มเป้าหมายและพูดคุยเร็วชัดเจน กระชับ เน้นประโยชน์ที่จะทำให้อีกกลุ่มเป้าหมายสนใจ และโดยไม่ถามคำถามนำที่อาจทำให้ถูกปฏิเสธได้ เช่น “พอมีเวลาสัก 5 นาทีไหมครับ” ซึ่งหากเป็นการถามนำแบบนี้ ส่วนใหญ่จะถูกปฏิเสธไว้ก่อนว่า “ไม่มีเวลา รีบไป” ซึ่งจะทำให้การเข้าหากกลุ่มเป้าหมายไม่ประสบผลสำเร็จ รวมถึงการแต่งกาย การสร้างสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายด้วยเช่นกัน

Reference

1. Jackson P, Sullivan G. A Panoply of Roles: Sexual and Gender Diversity in Contemporary Thailand. *Journal of Gay and Lesbian Social Services* 1999; 9 (suppl. 2-3): 1-27.
2. Magnani R, Sabin K, Saidel T, Heckathorn D. Review of sampling hard-to-reach and hidden population for HIV surveillance. *AIDS* 2005; 19 (suppl. 2): s67-s72.
3. Mills S, Saidel T, Bennett A, Rehle T, Hogle J, Brown T et al. HIV risk behavioral surveillance: a methodology for monitoring behavioral trends. *AIDS* 1998; 12 (suppl. 2): s37-s46.
4. Kalton G, Anderson DW. Sampling rare populations. *Journal of Royal Stat Society* 1986; A 149(1): 65-82.
5. MacKellar D, Valloroy L, Karon J, Lemp G, Janssen R. The Young Men’s Survey: Methods for estimating HIV seroprevalence and risk factors among young men who have sex with men. *Public Health Reports* 1996; 111(suppl. 1): 138- 44.
6. Muhib FB, Lin LS, SteuveA, Miller RL, Ford WJ, Johnson WD, Smith PJ. Community Intervention Trial for Youth Study Team. A venue-based method for sampling hard-to-reach population. *Public Health Reports* 2001; 116: 216-22.
7. Steuve A, O’ Donnell LN, Duran R, Doval AS, Blome J. Time-space sampling in minority communities: Results with young Latino men who have sex with men. *American Journal of Public Health* 2001; 91: 922-6.
8. Dana HP. Global Positioning System Overview. 2000. [cited 2006 February 15]. Available from: URL:http://www.colorado.edu/geography/gcraft/notes/gps/gps_f.html
9. van Griensven F, Thanprasertsuk S, Jommaroeng R, Mansergh G, Naorat S, Jenkins RA, et al. Evidence of a previously undocumented epidemic of HIV infection among men who have sex with men in Bangkok, Thailand. *AIDS* 2005; 19: 521-526.
10. ฟิริส วัน กรีนแสวน และคณะ. ความชุกและปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายรักชาย ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารควบคุมโรค* 2547 ; 30 : 27 - 36.
11. Semaan S, Lauby J, Liebman J. Street and Network Sampling in Evaluation Studies of HIV Risk-Reduction Intervention. *AIDS Rev* 2002: 213 – 223.
12. Mansergh G, Naorat S, Jommaroeng R, Jenkins RA, Jeeyapant S, Rujjanakul W, et al. Adaptation of Venue-Day-Time sampling to access a community sample of men who have sex with men for HIV assessment in Bangkok, Thailand. *Field Methods* 2006; 18: 135-52.

ข่าวประชาสัมพันธ์

เรียน ท่านสมาชิก

ตั้งแต่ฉบับแรกของปี พ.ศ. 2550 ทางสำนักระบาดวิทยา จะลดจำนวนการส่งรายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์ ที่เป็นสิ่งพิมพ์ให้แก่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โดยจัดส่งเฉพาะนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดและงานระบาดวิทยา ส่วนสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1-12 ส่งเฉพาะผู้อำนวยการ และหัวหน้ากลุ่มงาน เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณราชการ เนื่องจากกองบรรณาธิการมีบริการจัดส่งรายงานฯ ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์แก่ผู้สนใจ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ดังนั้น ท่านใดสนใจสมัครเป็นสมาชิกในการรับรายงานทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพียงแจ้งชื่อ นามสกุล สถานที่ทำงาน E-mail address ไปยัง sirirak@health.moph.go.th หรือ member@yahoo.com